

VAL D'ARAN

DIUENDRES 25 DE SETEME DE 1987

ERA NOTÍCIA:

NO entraràn shivaus de dehora ena Val

Eth Departament d'Agricultura, Ramaderia e Pesca dera Generalitat de Catalunya, impedirà qu'es shivaus que venguen deth Centre deth país poguen entrar ena Val d'Aran.

Aguest hèt ei relacionat tamb era aparicion enes províncies de Madrid e Toledo d'ua epidèmia de pèste qu'a ocasionat era mòrt de mès d'un centenat de shivaus.

Era Val ei un des parçans mès tradicionals a on se practique er amontanhatge des shivaus, que pugen entàs lòcs de peisheu dera montanha, a on se i queden des dera primauera enquià era tardor.

Quan es shivaus que son en aguesti moments enes montanhes dera Val baishen entàs pòbles, seràn objècte d'un reconeishement entà saber s'an o no agarrat era pèste. Eth Departament d'Agricultura se mòstre plan tranquil, ja qu'es shivaus qu'an estat ena montanha no an podut èster en contacte tamb d'auti, e molt menos tamb es procedents des nuclis de pèste.

Es autoritats franceses an barrat es frontères entre Espanha e França ath pas des shivaus, prò eth Director provincial deth Departament d'Agricultura, Pere Bofias a manifestat que de moment non i a cap indicacion que fòrce a barrar es frontères, era única condicion ei qu'es animals qu'an d'anar tàs lòcs de peisheu auràn de portar era corresponenta guia sanitària.

Era procedència des shivaus que pugen tàs montanhes araneses ei ena sua majoria deth Pallars o dera Cerdanya, çò que representa un risc molt petit d'infiltracion dera pèste.

IMPRESI SENSE ADREÇA

EDITORIAU SHIVAUS EN PERILH

Ua majoria dera superfície aranesa ei destinada ath peisheu. Es grans airaus entà peisher ena Val d'Aran son de titularitat comunau, e an garantiat era economia ramadera dera nòsta tèrra.

Aguesta economia ère basada enes vaques e enes oelhes. Totun es shivaus an estat tabé ua constant enes nòstes montanhes.

Aué, ara ja malerosa situacion de progresiva desaparicion deth bestiar de titularitat aranesa, en tot èster substituït per un miei de subsistència basat en torisme, cau amassà-i era desafortunada malautia que patissen es shivaus.

Ei ua qüestion a analizar damb era màxima serietat donques que ja i an pro dificultats de superviuença tàs nòsti pagesi. Serie catastròfic non poder evitar era proliferacion dera dita pèste per motius bàsicaments econòmics, mès tanben qüestions d'equilibri ecològic.

Deuant deth risc calerà pensar ena possibilitat d'administrar era vacuna entà garantir era estabilitat.

Eth bestiar forme part dera particularitat d'aguesta tèrra.

ACTUALITAT

ETH NAU CONSELH COMARCAU DERA VAL D'ARAN

Hipòlit Cruces, alcalde de Bossòst, serà eth nau President deth Conselh Comarcau de Montanha dera Val d'Aran que se constituïc eth passat dijaus, 17 de Seteme.

DENÓNCIEN ERA MÒRT DES PEISHI

Era Societat de Caça e Pesca dera Val d'Aran a denonciat era manca d'aigua en un bon tròç deth riu Garona que passe per Bossòst, qu'a provocat era mòrt d'ua grana quantitat de trueites e de "cavi-lacs" (espècie protegida e practicaments extinguida).

Aguesta manca d'aigua hè dejà un mes que s'està produint. Eth riu mòstre un aspècte lamentable, ja qu'es pèires an passat a ocupar eth lòc der aigua.

Es pescaires afirmen que tot comencèc quan eth canal qu'alimente era central deth "Molin vielh de Bossòst" apareishec sec, e se construïc ua pared de gràua tà desviar er aigua deth riu entath canal, deishant d'aguesta manèra un qm. practicaments sec.

Aguesta manca d'aigua ei era qu'a provocat era mòrt des peishi, e ei per aquerò qu'es pescaires an hèt ua crida as autoritats competentes entà qu'obliguen a retirar aguesta pared de gràua, qu'ei era qu'ocasiona eth problèma.

*Jo t'ostemp aranés!
e tu?*

* S'auetz dificultats entà escriuer en aranés, podetz adreçar es vòsti escrits ath Centre de Normalisacion Lingüística, a on se harà era traduccion des madeishi ara nòsta lengua.

HÈNT LITERATURA ... ER ÒME LAGUENS DERA LUA

I auie un còp, un òme que trabalhau net e dia entà aumentar es sòns guanhs, autaplan es dimenges e es dies de hèsta.

- Òme, li didec un dia eth Bon Diu: non hès cash des mèns comandaments. Dia e net trabalhes, es dimenges e es dies de hèsta.

Mès çò qu'ei hèt ei hèt. Te perdoni toti es tòns pecats, prò saja d'èster mèns avisat d'ara enlà.

Mès er òme desprecièc er avis deth Bon Diu. Eth prumèr dimenge tot anec plan, e eth segon taben. Eth dimenge dempús non siguec igual. Quan se'n tornaue deth bòsc tamb un hèish de branques ath dessús dera esquia, er òme trobèc ath Bon Diu.

- Òme, as despreciat es mèns comandaments tres còps mèns. Entà castigà-te te vau a manar entara preson, Triga entre eth solei e era lua. Eth solei creme e era lua gèle.

- Bon Diu, m'estimi mèns era lua.

Alavetz, eth Bon Diu prenguec ar òme tamb eth sòn hèish e l'envièc tà laguens dera lua. Acrò passèc eth mes de hereuèr. Aciu auetz perque ad aqueth òme le cridam Hereuèr.

Quan era lua ei en plen podetz véir era ombra der òme, e mèns era deth sòn hèish de branques.

Hereuèr no volie reposar eth temps qu'eth Bon Diu recomane, e ei per aquerò que se quedarà laguens dera lua enquià eth dia deth sòn jutjament.

BLADER, J.F.: Contes de Gascónha.

Libres que parlen d'Aran

Autor: Joan Obiols

Títol: ESVORANCS. Fets i Llegendes
de la Muntanya.

Edite: Publicacions del passeig

La Seu d'Urgell, 1987, 1ª ed.

Aguesta ei era referéncia bibliogràfica deth libre de Joan Obiols, professor dera Escòla de Capacitacion Agrària deth Pirinèu, que recuelh ena sua òbra toti es condes fantàstics que s'an anat condan de pares a hilhs ath long dera istòria.

Entà tot açò er autor a hèt un recorrut molt extens. Es sies comarques der Alt Pirinèu, entre eres era Val d'Aran i son representades.

Ei un libre hèt pes pirinencs que recuelh es hèts e legendes explicats pes òmes e pes hemnes d'aguesti lòcs de montanha, ues 60.000 persones, no mès der 1,1% deth total des poblants de Catalunya. Es següentes persones:

Manuel Vidal de Casa Palharés d'Arties.

Carme Leja des Banhs d'Arties

Anton Tarrau de Casa Ròsa de Bagergue

Ferran Moga de Casa Joan Pau de Bagergue

Maurici Millò de Casa Piro de Garòs

Casa Lobaton de Gessa

Teresa Cui de Casa Escoish de Montgarri

Anton Vilò de Casa Paiet de Pujo

Loís Cortès de Casa Barbarà de Salardú

Assumpcion España de Salardú

Amalia Angulo de Casa Laureng de Salardú

Ricard Vilò de Casa Eriva de Tredòs

Joaquima Ademà de Casa Brastet d'Unha

aranesi deth terçon de Pujòlo,

sigueren es qu'expliquèren ar autor es hèts e es legendes des pòbles d'Arties, Bagergue, Garòs, Gessa, Montgarri, Salardú, Tredòs e Unha, que toti amassa conformen eth municipi aranés deth Naut Aran.

A continuacion auetz ua mòstra de tot çò que podetz liéger en aquest libre:

Mandròni ère eth capitán des poblants dera Val d'Aran, en segle I antes de Crist.

Es romans que volien dominar e sométer as sòns enemics declarèren era guerra as aranesi, prò Mandròni non podèc jamès èster guanhats.

Un dia es romans raptèren ara sua hilha e quan Mandròni coneishèc era notícia s'enfadèc tant qu'alugat per òdi se lancèc ath dessús des sòns enemics, e molts d'eri queigue ren presonèrs

A toti es soldats qu'agarrèc les talhèc ua aurelha e ath sòn capitán es dues, e les envièc entà Roma tà qu'er Emperador auesse coneishement d'eth càstig.

Se parle de qu'eth gegant de Betlan deth que se conden ena Val diuerses istòries e er eròti Mandròni èren eth madeish personatge.

Aguest personatge se perdec ena memòria popular enquià qu'a mitats deth segle XIX ath des.heigué-se era glèisa de Garòs, mossen Jaquet trobèc un esquelet d'uns tres mètres de nautada tamb ua punta clauada ath miei dera tèsta deth sòn voluminós cap.

...Èren eth madeish personatge, Mandròni, eth gegant de Betlan e er esquelet de Garòs...?

INFORMACIONS

ES SANTS DERA SETMANA

Deluns 28	St. Venceslau
Dimarç 29	St. Miquèu
Dimèrcles 30	St. Jeròni
Dijaus 1	Sta. Terèsa M.J.
Diuendres 2	Hèsta des Anges
Dissabte 3	St. Francès Bòrja
Dimenge 4	St. Francès d'Àsis

— HÈSTA MAJOR —

TREDÒS,

Eth dissabte 26 e eth Dimenge 27 de Seteme en aonor de Sant Còsme e Sant Damian.

OFÈRTES DE TRABALH

I.N.E.M de Vielha demane:

- 4 oficials 1ª, encofradors tà trabalhar ena Val d'Aran. Bona retribocion econòmica.
- 7 paredèrs oficial 1ª.

En Conjunt Residencial "Les Closes"
Telf. 64 09 42

ToTi

NOTICIARI ARANÉS

EDITE:

Centre de Normalisacion
Lingüística dera Val d'Aran.
C/ Sarriolera s/n
Telf. 64 00 92
25530 VIELHA

DIRECTOR:

Jusèp Loïs Sans Socasau.

COLLABOREN:

Josep Mas Mas
Jovita Ané Sanz
Manuela Ané Brito

DIBOISHANT:

Jordi Tremosa

IMPRIMÍS:

Imprenta Vidal
C/Tunel s/n
25530 VIELHA

DEPÒSIT LEGAL:

L-1328-1987

Es articles o comentaris publicats en noticiari TOTI, son-que expresen era opinion des sòns autors.

ETH REMOQUET DERA SETMANA

